

בנין ועבד

על פרשת השבוע

יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנין

הוא היה עבדו ותלמידו המובהק של אברהם אבינו, ואצל אברהם אנו רואים בדיוק להיפך, שהיה עמל ויגע בעצמו על כל דבר ודבר. ולמשל, כשחיפש אחוזת קבר עבור שרה אשתו, לא נעמד להתפלל להקב"ה שיזמין לו את עפרון ויתן לו מאליו את מערת המכפלה, רק אנו רואים שאברהם אבינו עשה פעולות רבות להשיג את האחוזה, ושילם על זה דמים יקרים. ואם כן מהיכן למד אליעזר להתפלל באופן כזה, שהקב"ה יזמין לו כל השידוך, מבלי שהוא יצטרך לחפש כלל.

אליעזר רצה שלא יתלו את הצלחת השידוך בו, לכן התפלל שיהיה גלוי לעין כל שרק מה' יצא הדבר

והביאור בזה, דאדרבה, בגלל שאליעזר היה תלמידו המובהק של אברהם אבינו, הוא ידע היטיב את הדרך של רבו אברהם, שאינו רואה את עצמו כ"יש", רק הוא מחזיק עצמו לעפר ואפר, וכמו שאמר בעצמו (יח, כז) **ואנכי עפר ואפר**, והוא יודע שרק הקב"ה עשה ועושה ויעשה את כל המעשים כולם. ולכן למרות כל הפעולות שעשה כדי להשיג את מערת המכפלה, מכל מקום לא ייחס את הדבר לעצמו, רק האמין וידע בידיעה ברורה, שרק השי"ת המציא עבורו את המערה.

וכמו כן בשעה שדיבר לבני חת ולעפרון, היה כל דיבוריו תפילות להשי"ת, באופן חיצוני הוא דיבר דיבורים גשמיים של מקח וממכר, אך בלבו נתכוון לדבר בזה דיבורים של תפילות לפני הקב"ה, שימציא לו אחוזת קבר בזכות ההשתדלות שהוא עושה כעת. ולכן אנו רואים בפסוקים (כג, ז; יב) שאברהם השתחוה שתי פעמים לבני חת, ומבואר בספה"ק שלא היה ההשתחויה לבני חת כלל וכלל, רק התכוון בלבו להשתחוות בזה להשי"ת על מה שקיבל תפילותיו, והוא בדרך הנכון להשיג את המערה עבור קבורת שרה.

והנה אליעזר עבדו רצה לעשות גם כן כמעשה רבו, לעשות השתדלות על השידוך של יצחק, מתוך ידיעה ברורה שהוא עצמו עפר ואפר, ורק השי"ת עושה כל

בפרשתן כתיב (כד, מב) **ואבוא היום אל העין**, ופירש"י, ואבוא היום - היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנין, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמזה.

החידוש באופן התפילה של אליעזר שהשי"ת יזמין לו את השידוך

ויש להבין מה נוגע לנו היום מה שיפה שיחתן של עבדי אבות, הרי אין לנו היום עבדי אבות, ומה נפק"מ לנו אם היה יפה שיחתן או לא, הרי מסתמא רצה רש"י להשמיענו לימוד בעבודת ה' בזה.

ושמעתי פעם ממרן הגאון רבי שלמה בראדווע ביאור נפלא על זה. דהנה באמת יש להבין החידוש שהמציא אליעזר, שלא עשה בעצמו שום השתדלות לחפש את השידוך עבור יצחק, רק הוא נעמד להתפלל שיעשה לו הקב"ה מופת ונס, שיזמין לפניו הנערה שהיא ממשפחתו של אברהם, ותתרצה להשקות אותו ואת גמליו, ובזה ימצא מאליו את הנערה, מבלי לחפש אחריה כלל.

והוא דבר תמוה מאד שלא מצינו אצל אחרים, כי הגם שבדאי צריכים לבקש ולהתפלל על כל דבר ודבר, אך ביחד עם זה הרי יש חיוב לעשות השתדלות, ולא לבקש שהשי"ת יעשה לו את הכל בזכות תפילתו. ואכן מבואר בגמרא (תענית ד.) שאליעזר הוא אחד מהשלשה ששאלו שלא כהוגן, כי הוא אמר בתפילתו (כד, יד) **והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך וגו' אותה הכחת לעבדך ליצחק**, והיה יכול להזדמן לפניו אשה חוגרת או סומא, שתסכים להשקותו ואת גמליו, והיה מוכרח לקחת אותה. רק שמן השמים השיבו אותו כהוגן, ונזדמנה לו רבקה הצדקת.

ויש להבין מה היה באמת סברתו של אליעזר להתפלל באופן זה, אצל מי הוא למד להתפלל באופן כזה, הרי

ואומרים 'זכיתי לחדש חידוש זה וזה'. ולכן שיחתן של עבדי אבות, יפה יותר.

כששמע אליעזר מאברהם שהוא בכלל ארור לא רצה שיהיה לו כלל יד בשידוך

ואפשר להוסיף על זה, שמזה שראה אליעזר שקפצה לו הארץ כמו שפירש¹, מזה הבין שלא יהיה נצרך כאן הרבה השתדלות מצידו, רק כל השידוך יהיה בדרך נס מן השמים. והבין אליעזר שהטעם בזה הוא מפני שהוא ארור, וכמו שפירש² (כד, ט), בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם, בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך. וחשב אליעזר שמחמת זה אין ראוי שיהיה לו יד כמעט בכל השידוך, רק הכל יהיה נעשה בדרך נס מן השמים, ולכן התפלל שיזדמן לו הנערה מן השמים.

אמנם באמת קשה על מה שפירש³, שאליעזר הוא ארור, שהרי בהמשך פרשתן כתיב (כד, לא), **ויאמר בוא ברוך ה' למה תעמוד בחוץ ואנכי פינתי הבית ומקום לגמלים**. ורואים מכאן שלבן אמר על אליעזר שהוא 'ברוך ה'', ומשמע שאינו בכלל ארור.

בזכות ששירת אליעזר את רבו באמונה זכה לצאת מכלל ארור לכלל ברוך

וכתבו המדרש (ב"ר ס, ז) שתי מהלכים על זה, א) שלבן היה סבור באליעזר שהוא אברהם אבינו בעצמו, מפני שהיה קלסתר פניו דומה לאברהם, ולכן אמר לו **בוא ברוך ה'**. ב) שבתחילה אכן היה אליעזר בכלל ארור, אך על ידי ששירת אותו צדיק אברהם באמונה, יצא מכלל ארור לכלל ברוך.

ואפשר לומר ששתי מהלכים מכוונים לדבר אחד, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דהנה אליעזר עמד כאן בפני נסיון גדול, כי עד עתה היה מרגיש שהוא נחשב ונכבד מאד בבית מדרשו של אברהם, וכמו שאמרו בגמרא (יומא כח:), אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בישיבה היה, שנאמר (כד, ב) **ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו**, אמר רבי אלעזר, שמושל בתורת רבו. הוא דמשק אליעזר, אמר רבי אלעזר, שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים.

וכל זה גרם לאליעזר להרגיש שהוא ממש היראש ישיבה' בישיבתו של אברהם, ובפרט שאנו רואים בדברי המדרש הנ"ל, שקלסתר פניו היו דומים לאברהם, וזה בודאי חידוש גדול, שהקלסתר פניו של העבד יהיה דומה לקלסתר פניו של האדון, ומסתמא לא נולד אליעזר בקלסתר פנים קדוש זה, רק על ידי

המעשים כולם. אמנם הוא חשש שלא יוכל לעמוד בזה, ובעל כרחו ירגיש את עצמו ואת ישותו, ויתגאה כל ימיו לומר, ש'הוא' היה השדכן, ו'הוא' הביא את השידוך הנכון ליצחק.

ולכן הוא נעמד להתפלל לפני השי"ת, שהשידוך יזדמן לפניו באופן כזה שיהיה ניכר לכל שרק מה' יצא הדבר, וכך לא ייחסו כלל וכלל את דבר מציאת השידוך לאליעזר העבד הנאמן, רק כולם יאמרו פה אחד, שהשידוך נזדמן לו בדרך נס שמימי, ומה' יצא הדבר.

וכמו שאנו רואים אחר כך, שאליעזר סיפר לבתואל ולבן את כל דבר השידוך באופן זה, שהכל נזדמן לו מן השמים בלי שום השתדלות רק בדרך נס, וכל כך המחיש להם את הסיפור, עד שאפילו לבן ובתואל הרשעים והכופרים, עובדי עבודה זרה, הודו והמליכו ואמרו שרק מה' יצא הדבר, וכמו שנאמר (כד, ג), **ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב**.

ב'תורתן של בני' מרגישים הבנים - כלל ישראל, שהוא 'תורתן'

ועפ"ז מבאר מרן הגאון רבי שלמה בראדווע, שזהו מה שפירש⁴, **'יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בני'**, דהנה היות שהרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה, לכן צריכים לעמול ולהתייגע הרבה בלימוד התורה, וכשזוכים לחדש חידוש לאמיתה של תורה, אנו מייחסים את הדבר אלינו, **'תורתן של בני'**, זכיתי לחדש כך וכך, זכיתי להגיד פשט כזה וכזה.

וכך הוא באמת, כמו שאמרו בגמרא (ע"ז ט), בתחילה נקראת התורה על שמו של הקדוש ברוך הוא, ולבסוף נקראת על שמו של האדם שטרח והתייגע בה, שנאמר (תהלים א, ב), **כי אם בתורת ה' חפצו וכתורתו יגה יומם ולילה**, בתחילה היא נקראת **תורת ה'**, ובסוף לאחר שהאדם הוגה בתורה היא נקראת **'תורתו'**.

אמנם באמת צריך האדם לזכור שלא מכוחו הוא זוכה ללמוד ולחדש חידושי תורה, רק הכל הכל הוא מקבל במתנה מאת השי"ת. ולכן **יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בני'**, כי אליעזר עבד אברהם עשה כל טצדקי להוציא לגמרי את הישות וה'אני' מכל עסק השידוך, והתפלל על כך שיהיה ניכר לכל שרק מה' יצא הדבר. משא"כ ב'תורתן של בני', מייחסים כלל ישראל את החידושי תורה לעצמם,

שהיה דבוק ומקושר בקשר אמיץ לרבו אברהם, נתחלף קלסתר פניו להיות דומה כמו רבו אברהם.

והיה אליעזר בטוח, שכשיבוא להציע לרבו את בתו לשידוך עבור יצחק בנו יחידו, ישמח רבו מאד בהצעה זו, ואין לך שידוך מתאים יותר מזה, בתו של הראש ישיבה עם בנו של הרבי... אמנם אברהם אבינו דחה מיד את כל ההצעה על הסף, ועוד הוסיף לבייש את אליעזר, שהוא ארוו, ואין ארוו מדבק בברוך.

אמנם אליעזר לא הרהר על רבו, רק קיבל דבריו באמונה, ויצא במסירות ונאמנות לעסוק בענין השידוך, כשהוא מוציא את כל ישותו מכל ענין השידוך, ועושה כל טצדקי שכולם יראו בחוש שלא היה לו שום יד בשידוך זה מפני שהוא ארוו, רק הכל נעשה בדרך נס, ומן השמים נזדמן לו הבת ממשפחתו של אברהם.

והנה עתה כשבא אליעזר לביתו של בתואל - אבי הכלה, היה בטוח שהוא הולך לפגוש כאן את ה'ברוך' הגדול, שדוקא בו בחר אברהם לקחת את בתו עבור בנו יחידו יצחק. אך מה מאד נדהם לשמוע עתה מלבן 'ואנכי פיניתי הבית', ופירש"י, מעבודה זרה! ובהמשך התברר לו שהם רצו לרצחו נפש, פשוטו כמשמעו, על ידי נתינת סם המות לתוך מאכלו. סוף דבר הכל נשמע, שבתואל הנכבד והנבחר אינו כי אם רוצח שפל עובד עבודה זרה! ואם כן במה הוא חשוב יותר ממנו.

על מה ולמה כשהוא הציע את בתו לאברהם, דחה אותו אברהם בבושת פנים ואמר לו שהוא ארוו, למרות שהוא זקן ויושב בישיבה, ודולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, ודומה בקלסתר פניו לאברהם. ואילו בבתו של בתואל הוא כן חפץ, למרות שאביה הוא רשע שפל שאין כמותו.

אך מכל מקום גם עתה לא הרהר אליעזר כלל וכלל על רבו, רק גם לבתואל ולבן סיפר שלא היה לו שום יד בשידוך זה, מפני שהוא ארוו, רק הכל נזדמן לו מן השמים בדרך נס.

וזהו מה שכתבו המדרש במהלך השני, שעל ידי ששירת אותו צדיק אברהם באמונה, יצא מכלל ארוו לכלל ברוך. וזה נעשה דייקא עתה, כשנתברר עד כמה הוא משרת את רבו הצדיק באמונה יתירה, בלי שום הרהור אחר רבו, בזכות זה יצא עתה מכלל ארוו לכלל ברוך, ולכן אמר לו לבן, **בוא ברוך ה'.**

למרות השתדלות שעשה אליעזר להשפיע על בתואל ולבן להסכים לשידוך מ"מ לא תלה הדבר בעצמו

אמנם עתה הזדמן לו נסיון חדש, לתלות את הצלחת השידוך בעצמו. כי עד עתה אכן היה ברור לכל שרק

מה' יצא הדבר, והכל הזדמן לו מן השמים בדרך נס. אמנם הוא נכח לראות עכשיו, שעדיין השידוך מורכב מאד, מצד אביה בתואל ואחיה לבן שהם רשעים ורמאים, וצריכים להשקיע הרבה עבודה עד שהם יסכימו להשידוך. ולכן סיפר להם כל סיפור השידוך באריכות, כדי שהם יוכרחו להודות שמה' יצא הדבר, וממילא יהיו מוכרחים לעשות את השידוך בעל כרחם, כי לא שייך להמרות פי ה'. ונמצא שסוף סוף יצא השידוך לפועל על ידו, על ידי השתדלותו המחוכמת להוציא אישור על השידוך מהרשעים והרמאים הללו.

אמנם גם בנסיון זה עמד אליעזר בתוקף, וכמו שנאמר (כד, נב) **ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לה'**, ופירש"י, מכאן שמודים על בשורה טובה. והיינו שגם עתה לא תלה את הדבר כלל וכלל בעצמו, רק האמין שהכל נעשה רק על ידי השי"ת, ולכן השתחוה מיד והודה לה' על החסד הגדול.

וכמו שדקדק מרן הגאב"ד הגרי"ט ווייס זצוק"ל, למה לא פירש"י דבר זה - מכאן שמודים על בשורה טובה, על מה שנאמר כבר לעיל (כד, כו-כז), **ויקוד האיש וישתחו לה'**. ויאמר ברוך ה' אלקי אדוני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדוני אנכי בדרך נחני ה' בית אחי אדוני. למה כתבו רש"י דוקא על מה שכתוב כאן בקצרה **'וישתחו ארצה לה'.**

וביאר מרן הגאב"ד, שבתחילה לא היה שום חידוש מה שהשתחוה אליעזר והודה לה', שהרי הדבר היה ניכר בחוש לעין כל שמה' יצא הדבר. אך כאן כשעשה כבר אליעזר השתדלות מחוכמת איך להשפיע על בתואל ולבן שיסכימו לשידוך בעל כרחם, דייקא עתה הוא חידוש גדול מה שלא תלה אליעזר הדבר בעצמו, רק הודה והשתחוה לה', ולכן דוקא כאן פירש"י, 'מכאן שמשתחוים על בשורה טובה', והיינו שיש לנו ללמוד מאליעזר עבד אברהם לכל הדורות, שלא לתלות שום פעולה בעצמו, רק להאמין שהכל נעשה רק על ידי השי"ת לבדו.

ואפשר לומר שלכן לא נזכר בכל הפרשה שמו של **אליעזר**, רק כתוב **'העבד'**, לרמז שבמשך כל השידוך מתחילתה ועד סופו לא ראה אליעזר את עצמו כיש' שצריכים להזכיר את שמו, ולייחס את השידוך לזכותו, רק ראה עצמו כ'עבד' נבזה שהוא אפס ואין, ותלה את כל הצלחת השידוך אך ורק בהשי"ת.

יעזור השי"ת, שנזכה ללמוד 'תורתן של בני' עם ההכנעה והביטול הניכר ב'שיחתן של עבדי אבות', ולהינצל מן הגאווה והפניות והישות, ולהיות דבוק במעשי אבותינו הקדושים, ושיתקבל תמיד כל תפילותינו ברחמים וברצון לפני אדון כל.